

Landskap: Skåne *Upptecknare:* Ellida Ohlsson

Härad: Vemmenhög *Berättare:*

Socken: *Berättarens yrke:*

Uppteckningsår: 1942 *Född år* 1889 i Skurup

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Ur allmogens liv på 1800-talet.

Skriv endast på denna sida.

ACC. N:R M. 8533:1

Ur allmogens liv på 1800-talet, inkl. tiden fram till 1860.

De händelser som under förra hälften av 1800-talet haft störst betydelse för bondens del är ju enskiftet i hoveriets upphörande.

Dessa händelser gjorde att inom en relativt kort tid blev ett visst välstånd rådande. Men det föddes också ett visst självsvald, som då det var parat med okunnighet, vållade mångas ofärd.

Man tycks ej ha förmått bära välgången eller draga den rätta nyttan av sin frihet. Då den största delen av folket varken kunde läsa skrivet, skriva eller räkna, och knappast ens förstå penningens värde.

Personer som blivit utrustade med något större medfödd begåvning i mängden, men också med ett rymligt samvete drog ofta personlig nytta av de övrigas egendom, i tvister, borgensförbindelseprocesser m.m. med namnunderskrifter med m.h.p.p.å. papper som man ej kunnat läsa utan "undertecknat" i god tro.

Resultatet att man råkade i process och kom i klorna på advokater som underblåsta processlystnaden och tog vad övrigt man ägde så att man kom på bar backe.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:2

voro kännetecknandet för denna tid var att man gick tillbaka till mitten av århundradet finner man att mycket får ses med utgångspunkt just från denna okunnighet med dess följder. Först där de som fått någorlunda ordentlig skolundervisning började komma med, tycks förhållandena ha stabiliserat sig.

Även brännvinsbränningen spelade en stor roll i folkets sociala liv. Den billiga och lätt tillgängliga spriten var ett gott medel att få den okunnige i sitt våld, särskilt när det gällde dunkla affärer.

I omtöcknat tillstånd visste han ännu mindre vad han skrev under eller hur han handlade och misstänksamheten försvann.

Man finner så "gåra-folk" som flyttat till helt främmande ort när de blivit utfattiga, därför att de ej velat stanna där de voro kända från sin välmaktsdagar de har blivit husmansfolk.

Man finner också sådana som gått från gård och grund till hoveri men också sådana som till varje pris ville bli kvitt hoveriets tvång där det fanns kvar, och hellre än att övertaga sina fädernesgård blevo hus-

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:3

män på annan ort där de rådde sig själva.

Alltså många som saknade sin frihet sökte till varje pris förvärva den. Men andra som ägde den förmådde av självsvåld och okunnighet inte bevara den.

När man går tillbaka i släktens olika grehars liv under förra seklet finner man dessa olika förhållande. Deras liv får ses i ljuset av det ovan sagda.

För Skurups sockens del blevo ju förhållandena där i grund reformerade av Rutger Macklean så att där var man före i allt, det var något för sig.

Även skolväsendets ordnade han i, byggde folkskolor, men med skolgången tycks det ej därför ha varit bättre ställt åtminstone inte vid mitten av 1800-talet.

Tvärtom var skoltvånget strängare t.ex. i Gärdslov något som kommer att beröras i de olika avdelningarna.

Moralen bland folket tycks ha varit lägre där det funnits stora anhopningar av primitivt folk vid gårdarna.

Den tycks även ha stigit med hoveriets upphörande. Både människornas tal, sedliga liv i äganderättsbegrepp voro svagare bland dem som voro helt levande.

Man var ofta så förslöad att man inte tänkte på annat än att tillfredställa kroppens naturliga behov, så att man kunde uppehålla livet.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

A 1812-1846. I Jordberga, Per Trulsson, född 1812 död 1892.

Per Trulsson föddes nyårsafton 1811 strax före kl. 12 e.u. men "prästen satte honom på det nya året" hette det när man talade därom, så han visste exakt sin födelsedag.

Med denna omständiga uppgift börjar jag dessa beskrivningar därför att man visst inte alltid hade så noggranna uppgifter om sin födelsedag på den tiden, ofta visste man endast att man var född t.ex. "om Son-Lars-dag", om mickelsdag eller "når fåren önte" (=lammade).

Det senare var ju en mycket tvivelaktig födelsedag, men de förstnämnda voro i själva verket ej mycket tillförlitligare när man vet att man endast menade vid den tiden och ej en viss bestämd dag.

Ofta kände man ej datum utan räknade tiden efter vissa perioder, märkesdagar och händelser åtminstone in mot 1830-talet. Så har t.ex. en gammal persons födelsedag firats på Lars-dagen och eftersom han aldrig flyttat ur socknen får han aldrig veta att han är född 14 dagar före den efter denna dag och det var först när han var död blev man underrättad om felet.

Om den lille Pers födelsedag, som föddes på nr 10 Stora Jordberga var man som sagt ej i ovisshet.

Han var sina föräldras förstfödde och om hans första barnaår vet jag helt naturligt inte mycket, men något om ställningen på godset vid denna tid kan anföras. Hoveriets ok tryckte i särskilt hög grad just Jordbergas underlydande. Om herrskapet hade man intet ont att säga, tvärtom tycks de ha varit måna om sina underlydande, men det vill synas som om befälets behandling av folket varit hårdare där än annorstädes vid denna tid och klaga vågade ingen, då skulle man komma att umgälla det hårdare än man mäktade bära då inspektoren och ladufogden gjorde som de ville och ej tycks ha tänkt på annat än att plåga.

Det var för bönderna ett enahanda slitande och släpande dagarna i ända under hugg och slag. Tidens gång under dagens många arbetstimmar kunde man här, när man saknade fickur, delvis följa genom diligensens färd på den intill löpande landsvägen, den kom bestämt som en klocka. Den var på den tiden lika respekterad av de vägfarande som brandkåren nu, och det gällde att komma ur vägen för den vid möte.

Sådan var ställningen bland bönderna på godset när lille Per föddes, men säkert var man ändå glad när ett barn var

ACC. N:R M. 8533:6

fött och man såg att det var välskapat. Det var så många farorsom hotade barnet via modern och visserligen kunde lyta som härledde sig från havandeskapets sista veckor uppträda senare under människans liv intill 40 år, då man räknade veckorna, men de första voro dock de ömtåligaste.

För tillfället var man nöjd och drog en tacksamhetens suck när man såg att intet synligt fel fanns. Faror för sådant lurade precis överallt och det saknades säkert aldrig episoder som modern fruktat för att de skulle få följder, då hon var inriktad därpå och skulle akta sig för allt och varnades för allt.

Som exempel vill jag uppräknat några orsaker till lyte, men vill i förväg påpeka att alla kan ingen komma ihåg, då även den enklaste sak kunde ha betydelse och det måste ha varit olidligt för den blivande modern som måste ge akt på och vara rädd för allt för barnets skull. En så enkel sak som att ett större barn petade till sin mors näsa fick ej förekomma och kom hon att se på någon som hade något ovanligt och drog eller åthävor kom barnet att likna den, tackade hon nej till något, kom barnet att neka bröstet, och om en ko visade till kvinnan i ansiktet och hon tog med handen

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:7

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

där fick barnet "ko-slick"= av håret i pannan kom att peka åt motsatt håll mot det övriga, att av de vanligaste och oskyldigaste lytena. Var det där- emot kons efterbörd som slängde kvinnan i ansiktet eller hon blev rädd för blodflöde, om hon slog ihjäl en e.d. och fick se blod och därvid tog sig på något ställe fick barnet där ett större eller mindre lyte=födelsemärke från ett alldeles vanställt an- sikte till en liten fläck, där man med lite fantasi kunde se kunturerna av t.ex. en .

Ett lyte som ofta förekom på den tiden var ett par sår eller märken på barnets rygg som allmänt troddes bero på att kvinnan när hon sysslade med något i en klädkista, något som på den tiden dagligen före- kom, kommit att knuffa till det uppställda beslut så att det föll ned och låsets hack högg henne i ryggen, så att det både gjorde ont och hon blev rädd.

Som det råd som skulle göras i detta fall var egen- domligt och kan vara av intresse vill jag det. Modern hade att lägga ner barnet i kistan, stänga locket och sätta sig på det medan hon åt en bit bröd.

ACC. N:R M. 8533:8

Det fick se fort då kistan var tät, och tigande tilllika. Gick modern till bakugnen med degiga händer fick barnet utslag på händerna, ofta inte förrän vid vuxen ålder, kom hon att trampa över elden vid bakugnen eller steg över ugnsgrejorna fick barnet eldsmärken i hon kom att åse en eldsvåda likaså, av eldstrand eller något av ugnsgrejornas kolnade trä i rinnande vatten var . Barnet kunde få ett svårt lynne om föräldrarna grälat och modern blivit upprörd, då fick man blanda några droppar av föräldrarnas blod och ge barnet.

Hade modern hört skrik t.ex. av någon gris blev barnet kinkigt och skrikigt. Till de svårare av lytena räknade man den öppna vars orsak jag ej är säker på. Det tycks ej som om några råd här gjort verkan utan döden blev i svårare fall lotten för dessa barn. För somliga lyten var man annars säker om bot när man fann det rätta, för andra fanns inte bot.

Harskår=har-läpp har här förutom av åsynen av en som man just därför skar bort på den skjutne haren, i många kanske de flesta fall ansetts uppkomma genom

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:9

att kvinnan kommit att se en tjuga, grep eller annat stickverktyg stå rätt upp ned-stucket i marken, det var så allmänt att den som var något så när omtänksam aldrig stack verktyget ner i jorden utan ställde det på lut uppåt något eller lade det o om någon gjorde det gick någon annan som var mera omtänksam fram o ändrade det, ty man visste inte vem där kunde komma att se det o om den havande kvinnan ej själv hade mod att gå fram o lägga ner den kunde det gå illa, själva skräckan för vad följderna skulle bli har i senare tid trots inverkan på fostrets utveckling just i denna detalj, modern kunde inte släppa tanken, därför har man ända in i senare tid iakttagit detta bruk att inte ställa tjugan i jorden även då man ej själv trodde därpå, exempel voro ej svåra att leta fram när det gällde en sådan sak.

Svårast av alla lyten var fallandesjukan den "slaget". Orsaken till denna sjukdom troddes vara att kvinnan kommit att åse slakt av något djur eller ett anfall av sjukdomen hos annan person, en havande kvinna hölls också borta från en dödsbädd, då hon inte fick se någon dödskamp. I förra fallet kunde modern få bot för barnet

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:10.

om hon kom ihåg tillfället o kunde råka det rätta när det gällde att "göra råd" för det. Om inte fick hon försöka både likt o olikt för att söka råka det rätta, så länge hon levde o kunde försöka fanns hopp, men hade man fått bot fick barnet ej följa sin moder till graven, då skulle sjukdomen komma åter o vara obotlig, exempel ur verkliga livet har framdragits (i alla fall där modern gjort råd var det förbjudet för barnet att se ner i graven).

Som exempel på hur "harskår" troddes uppstå kan anföras att en kvinna i Saritslöv på 1870 el 80-talet gick förbi en plats där man höll på med slätter o då såg en tjuga stå rätt ner i marken. Hon visste hur hon hade det ställt, men saknade mod att gå fram o ändra tjugan fast hon visste vad följderna skulle bli o kände sig orolig därför.

Barnet fick också harskår o som det inte kunde ta bröstet o var för svagt att operera (eller det blev opererat o var för svagt att leva bortglömd vilket), nog av det dog o de obetänksamma människor som brutit mot regeln ansågos skuld till olyckan o detta fall drogs ofta fram som varning för obetänksamma i senare tid, då alla hinders den. En moder i Slimminge hade råkat det rätta medlet o fått

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:11

bot för sin dotters fallandesjuka o hon var fullt frisk i många år, men blev av modern strängt tillhållen att när hon var död inte följa henne till graven o framför allt inte se ner i den.

Hon satte sig över detta o gjorde tvärt emot o fick omedelbart sjukdomen åter o blev en stackare för hela sin återstående livstid. Händelsen från slutet av 1800-talet o allmänt känd.

I de fall där ej råd kunde fås mot fallandesjuka återstod ändå ett, att när en brottsling offentligt avrättats, omedelbart som huvudet rullat, taga något av blodet o dricka o därefter kasta hornskeden över huvudet, man lämnade därmed sjukdomen, som troligen ansågs som ett mystiskt band av onda makter, bakom sig o man var löst o fri. Många sådana fall förekommer efter avrättningarna på Galgebäddren o åsyna vittnen har funnits in i senare tid. i den som varit med, man bröt spetsgården som bildades kring avrättningsplatsen av socknarnas uppbudade folk under fjärdings- o sex män i nämndemännen innanför spetsgården blevo de närmaste vittnen till den vidrige synen när de sjuka kommo in med sina skedar medan ögonen o huvudena ännu blinkade, det var många ännu vid den senaste avrättningen då två mördare avrättades medelst halshuggning,

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:12

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

men utan stegling.

För den blivande moderns egen skull måste man vara mycket noga med att när man "fällt" en väv o klippt ner den omedelbart skilja solo o trampor åt, lösa ner den, ty skulle en havande kvinna komma in i en sådan stund när väven ej var löst blev hon ej förlöst utan kom att dö i barnsäng o hon skulle då gå i ständig ängslan. Angående detta var man om möjligt annan mera noga än när det gällde tjugan o det ända in i tid som jag minns, om ej därför att man själv trodde därpå så därför att man ej ville vålla andra oro, då man ej kunde vara säker på att ej något av den gamla fördomen satt kvar. Under förra hälften av 1800-talet trodde man allmänt på allt detta i mycket mera därtill i ganska ofta levde fördomen i detta avseende kvar seklet ut.

Med avseende på väven kan i förbigående nämnas att en kvinna inträde i stugan medan man sysslade med att få i gång en räcka bådade att väven skulle gå högt, ~~männ~~ ~~skulle få~~ "dåligt skäl" ~~ty~~ kvinnan hade dåligt "strödde" därför brukade den inträdande kvinnan som ej ville vara orsak därtill trampa högt medan hon lyfte något på kjolen o sade: "Duktigt skäl, allting gå väl, skotta o slå ingen trå gå utå".

ACC. N:R M. 8533:13

Med "stridde" menades vinkeln mellan benen som tänktes som en motsvarighet till skälet i väven.

När en mansperson delade benen uppstod ett stort skäl då han som var klädd i byxor, hade bra stridde, han "strada bra o trädde lant" o intet hindrade honom eller var i vägen. En kvinna hindrades av de långa kjolarna så att intet skäl syntes . Därför sökte hon när hon kom in genom att lyfta på kjolen o visa benen, trampa högt o läsa formeln rätta till saken så gott hon förmådde.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:14

Den lille som såg dagens ljus vid nyår 1812 i Jordberga var emellertid välskapad o att man ansåg det för en lycka kan man förstå när man vet hur många faror som redan lurat. Men de äro ej slut med att barnet är fött välskapat. Säkert fick han stäl hos sig i vaggan, då trollen där ej voro långt borta. Det fanns där gott om ättechögar i grannskapet o det hände att man både hörde o såg deras invånare, trollen. Många exempel fanns just där på att de sökte kontakt med folket o man hyste respekt för dem. Man sökte så fort som möjligt få den lille "kristnad", då trollen sedan ej hade någon makt eller förmåga att byta ut den mot en av sina trollungar, skulle den lille bli förkrympt o få stort huvud men litet förstånd troddes att det var en sådan byting eller "sjuoting" som trollen lämnat i utbyte mot det egna barnet. För att intet byte skulle ske fick säkert inte ljuset vara släckt utan fick brinna natten igenom tills barnet var kristnat, ett bruk som fortlevat in i senare tid, även om anledningen var glömd. Den lille hjälplöse stackaren i vaggan med de tjocka "fjärdynorna" i med vaggetäcket, som var en lika vacker och viktig detalj som sängens täcke, hårt bundet över med vaggebandet, var fångslad till hand och fot hans armar voro

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:15

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

lindade hårt intill kroppen av en "list" som lindades hårt från axlarna till fötterna över ett omböjt "svep", allt av tjockt ylle o så har det brukats in på 1880-talet, då man ansåg kroppen o även armarna sakna styrrel o behöva stöd. I detta tvång fick barnet ligga ganska länge. På huvudet sattes en mössa av kolörta olikfärgade men för "granna" ansedda lappar utanpå samt inuti linnefoder med en bit mjukt skinn i nacken, som ansågs för ytterst ömtålig, barnet fick aldrig ha obetäckt huvud, då man dels ansåg det ej tåla vid det o dels av någon för mig okänd mystisk orsak (ej håller de gifta kvinnorna gingo med obetäckt huvud för så lång tid tillbaka utan använde i vardagslag virkade hättor till helgdagsbruk o fäst klutar).

Även detta bylte samt de tjocka dynorna o täcket badds (oläsligt) som nämnts "vaggebåned" tvärs över vaggan o ett andra band fästes vid vaggan att hålla den i gång med när ingen fanns att sitta som ständig "vaggepia" o man själv ej hade tid att sitta intill vaggan o hålla den igång med handen eller foten, man kunde då gå omkring o samtidigt draga i bandet ty, vaggan skulle hållas igång när barnet låg där antingen det var vaket eller sov.

ACC. N:R M. 8533:16

Man ansåg det nödvändigt att barnet under sin spädate tid skulle ha det så likt moderlivet som möjligt omslutas fast o gungas för att leva o trivas.

Däremot fick det inte förekomma att vaggan fick sättas i gång när den var tom, större barn hölls noga ifrån att så göra det väckte ett pinsamt uppseende om vaggan på så sätt sattes i rörelse ty då trodde man att den snart åter skulle bli tom. barnet skulle dö o denna tro fortlevde delvis in i senare tid. Det dröjde ganska länge innan man ansåg barnet ha fått sådan stadga att det kunde få armarna fria o i svep låg det länge mössor användes likaså länge tills huvudets ben helt förenats o ända in till slutet av 1800-talet användas mössor fast av tunnare material. Hos småbarn var det just på mössan man kunde se om "sveve-glytten" var en pojke eller flicka, inte på färgen ty de kunde vara brokiga båda men av fasonen, pojkens mössa gick ner med en spets i pannan, satt slätt åt kring, ansiktet där den endast hade en smal kantning, i nacken fanns en rundell, medan flickornas kunde ha krås framtill o nere liknade en "kråka" i nacken, yttertyget kunde vara tunnare i enfärgat eller av ett slag, medan pojkens var av flera olikfärgade lappar.

Bestämd färg för pojkar o flickor har nog kommit i bruk i senare tid då en pojkmössa som jag haft i min ägo o som är

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:17

från 1849 o uppgivits som lik de riktigt gamla (nu i Svaneholm) har flera färger o ganska mycket rött. En flickmössa från 1847 som tyvärr förkommit var mörkare o av samma slags tyg ej bitar, men med modellen var man noga o satte ej en pojkmössa med rundel o skärning i tungform i panna fri en flicka.

Ej ens när det gällde dopmössor har man varit så noga med färgerna förrän i senare. En sådan i min ägo från 1886 är visserligen köpt åt en flicka o har röda o gröna band, men den har utan vidare använts även för pojkar o dylika mössor ha funnits med samtidigt röda blåa o gröna band in till sekelskiftet, kanske har dock då brokigheten funnits just för att göra den användbara i vilket fall som hälst. Som ytterligare prydnad har min 1880-tals mössa små försilvrade glaspärlor på rosetterna. Om den lille från år 1812 hade någon särskild dopmössa vet jag ej men ett särskilt svep, nytt o propert hade han säkert.

Beträffande namnet må något anföras. Var farfadern död var det nästan allmän sed att han kallades upp när äldste sonen skulle döpas o endast om han haft några särskilda dåliga egenskaper undvek man det, de kunde ärfvas med namnet. Däremot hörde det ej till att kalla upp den som

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

levde. Den gamle kunde då förebrående säga: "I behöver väl inte kalla upp mi för än ja e dö, eller I vill vara av med mi". Det är nog främst därför det ej varit absolut regel att namnen upprepats i vartannat led. Dock har det även funnits gamla som känt sig stolta över att bli uppkallade medan de levat.

Så skulle nog denne lille kommit att heta Sven - men kom istället att heta Per Trulsson. Jag känner ej omständigheter i detta fall. Möjligt att en pojke fötts förut men dött i att denne hetat Sven. Man har då inte velat ge denne samma namn då man befarat att även han då skulle dö, ty så har man trott o i senare tid ha gamla personer ofta förebrått den som kallat upp ett förut avlidit barn.

När barnet var döpt skulle det "sova i sveved" det var döpt i för att komma att trivas.

När lille Per äntligen "kom åno sveved" kom han att gå i kjol utan byxor o så fick han gå klädd tills han var 7-8 år gammal då han fick sina första "riktiga klär" o då var han även färdig att börja deltaga i arbetet vakta får o göra o även kor, någon skolgång har jag aldrig hört om för hans del, att läsa lärdes i hemmet.

ACC. N:R M. 8533:19

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Man hade ju här att göra hoveri o det tycks vid denna tid ha varit alldeles godtyckligt beträffande äckor o arbete vid gården. Där söner fanns i gårdarna fingo dessa göra dagligt hoveri vid gården för det ställe man hade annars fick bonden hålla dräng enbart för detta.

Som ett exempel på förhållandena där vid denna tid vill jag anföra ett par händelser. Slakten inom bondestammen var ju på den tiden till större delen samlad å godset, bunden till jorden o hoveriet, så även Per Truls släkt o å en gård hade hans kusiner att dagligen göra hoveri för deras faders gård. Det var två unga karlar det gällde o den ene, som var oerhört stark men lugn o tålig, fick gå vid gården, då han hade lättast att utan knöt utföra det styva arbete som blev dem ålagt, orkade man inte eller klagade vankades nämligen pisk, hugg o slag hörde till det dagliga. Men fastän denne karl var hållen för den starkaste vid gården blev han ändå frestad över sin för- måga o en dag stupade han o måste föras till sitt hem. Händelsen kom till herrskapets öron o som de voro måna om sitt folk o den sjuke o hans familj var väl anskrivna hos dem, ställde om att läkare hämtades från staden (Ystad), denne konstaterade tarmvred, men både för hans

ACC. N:R M. 8533:20

egna o de övriga å godset hade han "tagit itu sig" o när han dog lades skulden på befälet=ladufogde o inspektor, det var deras skuld men man var maktlös o vågade intet säga eller göra.

Med denna övertygelse började den andre brodern i hans ställe. Han hade häftigare lynne o därför hade man ej vågat släppa honom under trældomsoket. Nu kom han naturligtvis med hat i sinnet o när befälet for ut emot honom gav han som på tal o blev genompugglad så svårt att han blev liggande sjuk. "Hennes nåd " kom i egen hög person o besökte honom o gjorde sig ständigt underrättad om hans befinnande o gjorde allt gott som stod i hennes makt, men hur det gått till, att han blivit slagen fördärvad tordes man inte yppa, då man fruktade att de skyldiga då skulle ta hämnd, så rädd var man för dem som ändå stodo under ett herrskap som endast ville sina underlydandes väl. Även denne man dog av skadorna o de sörjdes både av olyckskamrater o herrskapet som kanske nog anade sammanhanget men ej voro mäktiga att skapa annan ordning. De visade sitt deltagande i mån av sin förmåga o efter som deras höga tillåt.

Som årtalet ej är känt kan ej sägas om det var under Erik Reinholds eller Karl Adam o Nolkeas tid detta hände

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:21

men troligast är att det var under den äldres o att det var Karl Adams mor som visade sådan omsorg, då befälet nog under Karl-Adams tid ej var så allsmäktigt, men kanske har de handlat som före bakom hans rygg, då det ser ut som befälet funnit att nöjet att plågade underlydande.

Under Karl-Adam o N-s tid blevo förhållandena helt förändrade o hans omvårdnad om sina underlydande är ju allmänt känd. Där skedde en uppryckning i alla hänseende såväl beträffande jordbruket som den sociala ställningen bland bönderna.

Trots rädslan för befälet sökte bonden skaffa sig fördelar på godsets bekostnad. Så kunde man här å den gård som var Per Truls hem o som låg alldeles intill godsets vångar nattetid släppa sina hästar, som voro många för "äckorna" skull, å gårdens klövervång o hämta dem tidigt i ottan.

En natt hade man hört någon rida förbi i skarp trav o på morgonen voro två vackra unghästar bortstulna. Man måste ta förlusten då man intet vågade uppge, något som hästtjuvarna väl visste. Häststölden voro ganska vanliga hur man avyttrade de stulna djuren för så långt tillbaka

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:22

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

vet jag ej men senare kunde man komma ända till Köpenhamn med dem o bli ertappad där.

En annan episod kan berättas från Per Truls barndom. Han hade en faster "Marna Gyllebo" kallad i Gyllebogård under Häckeberga. Det skymtar ofta fram att föräldrar=äldre tiden varit stolta över sina barn när de tidigt kunde ta sig fram på vägarna på egen hand o man nämnde stolt att pysen gått t.ex. "en fjäingsväg" eller "en halv mil" ensam o hittat rätt medan han "gick i kjol".

Det var en träning för de fäder som väntade när han vuxit upp i en tid då ingen järnväg fanns utan man var hänvisad till landsvägarna.

Som liten pys skulle denne lille Per rida den långa vägen till sin faster o gudmor å Gyllebo, det var en dryg vägsträcka att klara för en 8-10 åring. Vid en av de många grindar som på den tiden skulle passeras nordpå o där hästen måste släppas, sprang denne tillbaka o pysen fick gå den väg som var kvar. Men när han skulle tillbaka fick han en häst av fastern o kom ridande hem på egen häst. som han fått av gudmor. Hästarna voro många o deras värde lågt under denna tid. Om det ej varit för äckornas skull hade säkerligen oxarna dominerat liksom de gjorde hos de

ACC. N:R M. 8533:23

bönder som ej hade hoveriets skyldighet utan endast hade sina egna stadsresor att tänka på, dock höll man oxar för jordens skötsel även hos dessa bönder o oxar höll man en god bit över mitten av 1800-talet.

Så växte Per Trulsson upp, läsa lärde han o "läste som en präst" men skriva eller läsa skrivet kunde han ej, då han troligen aldrig bevistat någon skola. När han kommit till mogen ålder ifråga sattes att han skulle övertaga gården efter sin fader men det ville han ej fastän förhållandena å godset då helt förändrats, husen ombyggts trädgården anlagts gårdarna, jorden förbättrats, tvånget lättat o allt ändrats till bondens förmån så att han t.o.m. hade det bättre än å många andra gods tack vare Karl Adam o Nolkens regemente, minnet av vad som varit o vad man lidit genom befälets hårdhet låg dock som en mara över folket o Per Trulsson, som så många andra ville bort från den plats där anförvanter levat, lidit o dött under så svåra omständigheter att det ej kunde glömmas av den som sett o hört det.

I stället blev det en syster som tog gården o behöll den till sin död år 1876 då hon var över 80 år gammal.

Hur stor Per Truls längtan efter oberoende var kan man förstå då han hellre än att sitta som brukare av en gård som var bland de större å godset köpte ett litet husmans-

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC.N:R M. 8533:24

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ställe i sydligaste delen av Skurups socken där jorden
t o m utgjordes av en bit mark som blivit över när Rutger
Macklean skiftade Skurups sockens jord o delade upp den
i lotter om 40 tld 1/2 mtl.

Det var endast en del av de c:a 2 1/2 tld jord som Rutger
Macklean på sin tid förpantat bort på 150 år o som redan
då blivit bebyggd med hus som ditflyttats från annan plats.

Det var år 1845 Per Trulsson blev sin egen o år 1846
gifte han sig o så är det första skedet i hans liv till-
ända o händelserna komma att förflyttas till Skurup där
han kom att leva den återstående delen av sitt liv alltså:
1812-1845 i Jordberga o 1845-1892 i Skurup men kontakten
med Jordberga bibehölls under hela denna tid o umgänget
med släkten var intimt. Där ökade välståndet allt mer
i o med att hoveriet upphävdes o bönderna blevo förmögna
med pengar utlånta o gott anseende, men för Per Trulsson
inträdde en svår tid med öro (oläsligt) försakelse o
hårt arbete för brödet innan han nådde ett relativt obero-
ende.

1 b) I Skurup 1793-1845-1858

I det följande vill jag med stöd av gömda papper nämna
något om den jordbits öden från 1793 fram till 1845 som

ACC. N:R M. 8533:25

blev Per Truls egendom, under de närmare 50 år alltså som gått från den gång Rutger Macklean förpantade den till P.T. förvärvade den.

Det papper av R. Mackleans hand där han pant förskriver jorden på 150 år från 1793 finns ännu i behåll o är i min ägo. Det var omkr. 2 1/2 tld (2 tld 19 1/2 kapp -ld). söder om no 24 Skurup o ägare blev då Christer Andersson i Lindby o den summa som erlades därför utgjorde 150 riksdaler specia. Nästa papper som visar att jorden skiftat ägare är från 1821 då som ägare står Jöns Andersson i Skurup, hur den kommit i hans ägo är okänt, kanske genom arv? Den är då bebyggd o försäljes å auktion d. 10 febr. till skomakaren Lars Mosell o hans hustru Anna Dortha Hobro från Tingaröd i Skivarp för en köpesumma av 5,208 daler Lunt (oläsligt) tog pent (oläsligt) i nov. 1821. Lösen 3 rd 24 sk. Auktionsförrättare var J. Stoltz i Skivarp o som ett exempel på hur ägarens affärer varit kan anföras att då J. Stoltz gjorde sitt mellanhavande med om förmälte Jöns Andersson, där under debut står upplagd 865 rdr.s inropssumma å köpet a 48 rd. för lösöret (=1 ärr med kärra 20, 8 d 1 järnaxlavagn 92, rd, 1 kakelugn 181 dal.) a under kredit diverse som tyder på mycket tilltrassade affärer med förskotterade lagsökningskostnader - utdömda ersättningar, ränter, brännvinsköp, kredithandel,

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:26

skatter, kontant m.m. - ställningen blev sådan att Jöns Andersson blev skyldig Stoltz 2,16 rd en summa som nu kan förefalla liten men ej var så lätt få fram i den tiden då penningvärdet var ett annat.

Nästa papper är från 1826 då jordlotter förefaller att bli utbytt. Där är ett papper där ägaren genom s.k. sänjehandling d.v.s. utan sökt lagfart, bytt ut av nämnda jord med en granne. Ägaren då hette Nils Olsson men hur han kommit över den är okänt.

År 1836 försäljer emellertid Nils Olssons änka, som då var omgift med Anders Hansson, med hans samtycke egendomen som utgör det ursprungligen nämnda 2 tld 19 1/2 kappld. med därå uppförda 12 binnigar hus, som hon köpt av sin avlidne mans arvingar, till rusthållaren Anders Andersson o hans hustru Karna Göransdotter i Hassle Bösarp för 400 riksd. banko kontant. Här åberopas ej endast som vid de föregående försäljningarna förpantningsbrevet med den begränsade ägorätten angiven, utan även utbytningsbrevet för del av jorden av år 1826 som ej var lagfart. Lagfart å detta köp i sept. 1843. Lösen 36 sk. karta 4-, bevis 24 sk. Summa r. 16 sk. Banko arvode 12 eller 19? Här har lagfart sökts först då nytt köp skulle träda i

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:27

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

kraft.

År 1843 försålde nämligen ovannämnde Anders Andersson 1 tld 19 1/2 kapp-lä. av egendomen med tillhörande hus 11 väggerum (= 12 binnigar?) till åbon Jöns Månsson, ägare till nr 6 Skurup för 266 riksd. 32 skilling banko kontant med gräns angiven till "Svenstorp o Hassle Bösarp byars ägor i öster-väster i efter åbyggnaderna vid norra sidan", men här nämnes endast förpantningsbrevet ej byteshandlingen. Härmed delas egendomen i två delar då det ena tld-et ej berördes av detta köp. Lösen 4 sk.

År 1845 försålde så ovannämnde Jöns Månsson denna jord med sina 11 väggarna hus men här tycks man ha smusslat med rymden ty arealen uppges nu till 1 tld 27 1/2 kapplä. änskönt samma gränser stå angivna, o det är tvivelaktigt om den nya ägaren Truls Svensson i Tullstorp visste säkert vad han köpte o betalade med 366 rd 32 sk banko kontant. Även här åberopas förpantningsbrevet, vars innebörd den nye ägaren ej tycks ha förtätt, men ej bytet av jord. Köpet är undertecknat Jöns Månsson o Rattvina Olsdotter nr 6 Skurup i januari 1845. Denne Jöns Månsson hade enligt ett annat papper lämnat den före ägaren av stället lär

ACC. N:R M. 8533.:28

mot inteckning o när denne ej kunnat fullgöra sitt blivit ägare till det. Här skymtar en av de personer från denna tid som ej drog sig för att dra nytta av andras okunnighet o han kommer att spela en stor roll i det efterföljande Öknamn "Näringen".

Samma år 1845 d 26 mars transporterades köpet på drängen Per Trulsson i St. Jordberga o det förefaller som om Truls Svensson som efter vad jag kan fatta var fader till Per Trulsson, själv kunnat skriva sitt namn under handlingen , medan P.T själv endast satte sitt bomärke P.T.S. under de handlingar han kom att underskriva.

Först år 1858 återbördades den felande delen av egendomen utgörande 24 kappland, troligen en arvedel eller ett förbehåll, sedan ägaren Anders Anderssons tid, sedan ägaren drängen Hans Andersson avlidit till egendomen, då detta tillika med det hus som därå uppförts, jämsides med o endast någon famn ifrån den andra boningslängan, inropades å auktion av Per Trulsson "efter länge tävlande" som det står anført i protokollet, för 4201 daler 700 rd 17 öre Rn. Lösen: lrd 25 öre Rm.

Så var de bägge delarna åter förenade under samme ägare o nog var det drygt med 700 rd. för 3/4 tld jord på den

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

tiden då huset omedelbart skulle rivas o var värdelöst, men man visste att läget var sådant att han tvunget måste stanna för budet då han måste komma i besittning av det hus som låg alldeles inpå hans eget, därav den protokollförda tävlan, troligen mellan arvtagarna till den avlidna eller desses ombud o Per Trulsson.

Huset (oläsligt) omedelbart, men de andra husen där Per Trulsson bodde ha stått koar till senare tid o undan för undan ombyggets så att när de på 1920-talet endast någon liten väggstump o stolpe fanns kvar. Att de ej från början varit uppförda där utan flyttats dit från annan plats kunde man tydligt se då de grova okstolparna tydligt blev spår av att jämt ha varit använda kanske mer än en gång, genom hål, med eller utan fastsittande avsågade tappar i flera riktningar.

Detta är vad jag vet om denna jordbits historia från dess tillkomst som hemmansdel tills den kom i Per Truls ägo. Det finns ett par luckor i handlingarna. Åtkomst handlingar för Jöns Andersson mellan åren 1793-1821 o för Nils Olsson som mellan 1821-1826 blev ägare till den mer kanske har överlåtelsen här skett på annat

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ACC. N:R M. 8533:30

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

sätt är genom köp. Sedan 1845 har den stannat i samma släkts ägo o 1943 äro de 150 åren till ända.

Genom flera köp av smålotter ökade Per Trulsson så småningom ut sin ägorymd till ca 7-8 tld o den ursprungliga förpantningsjorden blev införlivad med o kom att utgöra en del av det hela, dess gränser utplånades likaså utplånades mer o mer sinnet av dess ursprungliga särställning s.s. att man slapp att betala vissa utgifter för den då den kom utanför den i mantal satta jorden.

No 24 Skurup kom tidigt att uppdelas i småställen o smålotter o man sålde o köpte emellan, därför kunde P.T. komma att köpa en jordbit nu i en annan då. Det hus mitt på numret som ursprungligen varit stammen för sinnet var endast ett husmanshus som de andra, endast det rymligare boningshuset vittnade om att det varit en gård. Flera av de andra husen voro ditflyttade från annan plats, något som var mycket vanligt.

År 1846 gifte Per Trulsson sig o därmed är man inne i en annan avdelning av denne beskrivning.

1818-1846

I c I Örsjö och Dalaled pr Skurup

Anna Andersdotter föddes år 1818 i Örsjö socken intill Dala-

ACC. N:R M. 8533:31

led i Skurups socken som dotter till Anders Jeppsson o hans hustru. Hennes födelsedag känner jag ej o vet ej om hon kände den själv då hennes mor dog när hon o hennes syster voro späda o de inom kort fingo styvmor. Denna tycks ha varit ett manhuftigt fruntimmerr o barnen fingo känna på att de hade styvmor, stränghet, hård behandling o ett tidigt utnyttjande av de smås krafter för hårt arbete var de enda minnen hon hade av sin glädjelösa barndom. I deras hem idkades brännvinsbränning i ganska stor skala, man hade privilegium på tillverkning sedan det var slut med den fria bränningen o fick bränna viss mängd efter måttet av de tillbehör man hade som kröntes för visst mått efter detta mått erlades skatt.

Detta arbete som ansågs för mycket krävande fick flickorna delta i så snart de kunde göra någon nytta o det måste de fort kunna efter styvmoderns åsikt, de fingo släpa vatten till träningen o potatistvätt o rivning ständigt hålla händerna i iskallt vatten vid potatistvätt o rivning m.m. samt så snart deras svaga ryggar kunde utstå det rulla torv vid torvupptagningen i egen mosse i Hylteberga det behövdes stora mängder torv just för brännvinsbränningens o de smås ryggar väckte så det svartnade för deras ögon o fingrarna som grepo om "rullebörens" handtag kunde ej rätas

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ut när de släppte taget. Dessa omständigheter fingo också skuld för att Anna Andersdotter redan i unga år plågades av värk o i medelåldern blev nära nog invalid, då hennes rygg böjdes i vinkel mest nedre delen av bålen så hon gick tvärböjd.

Torvupptagningen fick skuld för många krökta ryggar o var även skuld till det gissel som särskilt männen, som stodo dag ut o dag in i det kalla vattnet voro utsatta för - frossan - eller som man här sade "vardags" eller varannandags-kålan" en sjukdom av maleriatyp som, när den på bestämda tiden ansatte den angripne, gjorde den starkaste karl alldeles hjälplös, då frosskakningar ansatte honom i allra högsta grad för att efter viss tid åter hastigt upphöra.

Så stor del av folket var angripet av denna sjukdom att det får betraktas för karaktäristiskt för tiden. Sjukdomen följde dem livet ut o de sista jag minns som anfäktets av dem ha levat sitt liv mellan 1845 o 1918. För kvinnornas del blev det som nämnt mest värk.

Anna A-dotter styvmor överlevde förutom Anders Jeppsson ytterligare två män o blev styvmor åt tre kullar barn där de första o de sista ej ens kände varandra. Själv dog hon

ACC. N:R M. 8533:33

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

barnlös o fick sin plats ensam å kyrkogården då det var sed att mannen eller hustrun skulle vila vid sidan om första maken.

Att det var en glädjefattig o ytterst arbetssam ungdomstid för dessa flickor fastän man här var sin egen å ej bunden under hoveri, kan man förstå då de förutom det nämnda hårda arbetet även skulle utföra massor av husligt arbete åt styvmodern, o de fingo lära sig att göra det så väl att Anna A-dotter sedan som gift ansågs som mäterlig i husliga sysslor både matlagning, bakning o spånad. Man spann o vävde så att styvmodern kistlagda lager av t.ex. vadmal omtalades av utomstående. Systemen blev gift med en lantbrukare o nämndeman i Almaröd i Torsjö, arrendator under Torsjö. Denne friade först till Anna A-dotter men när hon ej var hågad men systemen var det tog han henne i stället o det förefaller som om denna senare Anna A. blivit gift med sin husman gärna ville lysa för henne med sin rikliga tillgång till de köpta förnödenheter s.s. kaffe, socker, risgryn m.m. som denna till stor del fick undvara. Från denna tid hade Anna A. koar ett minne, ty när systemen fästman, som själv givit nej, förärade sin fästmö de saker som det

ACC. N:R M. 8533:34

var brukligt, vackert utskurna o tulpanbemålade o namnade med årtal försedda rävså, skätteträ, klappträ o kaveldon (kavel o bräda med häst) fick även Anna A. likadana med årtalet 1837 eller 1835. Av dessa finns ännu kaveldonen i förvar (å Svaneholm).

I förbigående kan nämnas att denne Anna A-s svåger var med som nämndeman vill de sista avrättningarna o Galgebacken år 1848 där "spetsgård" bildades av uppbudat folk från hela häradet. De hade att med sexmän o fjärdingsmän i spetsen fyllda sig kring avrättsplatsen vända utåt för gården hade rättsledamöter o nämndemän sin plats o det var från denna plats denna man såg hur folk rusade in för att få bot för fallandesjuka. Spetsgården hindrade också i någon mån insyn av den stora massa människor som kom tillträdes, där var nyfikna både stora o små från hela orten o den sista jag vet som varit åsyna vittne o som jag hört berätta därom dog först 1918 han stod som nyfiken utanför medan någon anförvant stod med i spetsgården.

Nämndemännen sågo allt, stegade o hjul användes ej då. Det var händelsen som aldrig glömdes av den som var med o som ofta kom på tal, men även för att åhöra o se av

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

tjuvligas medlemmar när de rannsakades vill tingsstället Anderslöv kunde man taga åstad nära nog man ur husa därför att tjuvarne voro kända, det var något av ett "evanemang".

Under Anna A-s barndom levde ännu gamla knektar som varit med i fältttåg o från den hade hon skildringar av hur de farit fram. Så hade en, när han berättade om sina besti- aliska bedrifter, brukat sluta med att det endast var en sak han ångrade, nämligen att han på ett ställe där en ung moder gömt sig när knektarna kommo, men i hastigheten glömt barnet o vaggan, när barnet leende sträckt sina små armar mot honom, stuckit bojonatten i det o därefter ställt det på huvudet i den smörkärna där modern varit syssel- satt när hon blev överraskad o sprang undan. Detta barns leende ansikte o de troskyldigt uppräcka armarna stod för honom o anklagade.

Det ser ut som om svordomarna o otidigt tal i hög grad hört lumma hos dessa gamla knektar o från dem gått i arv till de efterföljande knektarna. Även bland hovgodsens underlydande har sådant tal ploresat (oläsligt) i högre grad än bland den fria allmogen samtidigt som de and- liga värden mindre beaktats bland dem. De här nämnda

gamla som väl kände förhållandena, ansågs att den intima samvaron bland kulturellt tillbakahållna individer befordrade råheten, o att man just på detta råa tal kunde känna igen knektar o hovgodsaren o hovgodsaren satt o även i följande släktled. Man "svor som en hovgodsare" eller "knejt".

Bland andra minnen som Anna A hade från sin ungdoms tid var ett par som berättats om Rutger Macklean. Så berättades att när han en gång var ute o red omkring bland sina bönder kom han att höra en pojke sjunga en visa som hade flera verser men som redan på 1890-talet var bortglömd varför jag en kan återge den, endast ett fragment har jag i minne: -"Karl Mackeler, sina bunner (=bönder) kring-spreri (oläsligt). Di har inte anned o vänta, än dagli ränta. Pertofflor o kål, ti vart endaste mål"- . Pojken fick som belöning en blank päng. Om han visste vem han sjungit nidvisan för, en sådan var det, är ej gott att säga, ej heller vad Macklean tänkte när han fick höra hur man sjöng om o beklagade sig över o lastade honom för att bönderna blivit slitna ut ur sina byalag där de sedan urminnes tid varit vana att bo tillsammans o ha stöd av varandra o spritts omkring i bygden för att sköta sig själva efter hans myndigheten vars fördelar de ej kunde då, men väl efter några år, då välståndet vann insteg.

Ett annat drag ur Mackleans liv som berättats i hennes ungdom var

ACC.N:R M. 8533:37

var att han, som helt saknade tänder, dagligen skulle ha nybakat bröd o till detta skulle mjölet malas i handkvarn, troligen därför att alla skulle veta att han ej levde kräsligare eller hade finare bröd än folket.

Somliga togo detta för en egenhet hos honom, sannt är det säkert ty denna uppgift är lika från flera håll. På samma gång kan nämnas att Rutger Mackleans lösöre efter hans död såldes á auktion o matsilver o duktyg har intill dessa dagar här o där särskilt i de norra delarna av Skurups socken funnits i behåll á gårdarna, däribland skedar av s.k. klocksilver.

Till vart o ett av hemmanen skänkte Rutger Macklean sitt porträtt o funnos de kvar ännu vid sekelskiftet som ett minne av enskiftet o en ny epok i bondens liv, den fria, oberoende.

Något av skrock o vantro finns inte att berätta i samband med Anna Andersdotter då hon , fast hon levde i en tid då man gick i ständig ängslan o oro för det många onda som lenade överallt, i virviltvindar o vid vägshål m.m., inte trodde därpå. När man ville skylla hennes svåra bäck på något hon "träffat fåre" avfärdade hon det med att "det var bara något man fick för sig, hon hade slitit för hårt när hon var barn därav värken". Ej ens när hennes systers vaktpojke eller dräng lagt sig att sova på en ättechög i Almaröd, Almahög, som låg på deras mark o troddes ha råkat ut för trollen, då han

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

aldrig "blev som han skulle" (=blev underlig) sen, satte hon tro till det som var så allmänt trott, utan sade att han troligen lagt sig i solskenet o somnat o det var alltid farligt o hon framdrog just detta exempel som bevis för farligheten därav.

Fastän det egentligen ej hör hemma i detta sammanhang vill jag dra fram en händelse som berättats från A. A.s ungdoms tid o som visar vilken tillit o tilltes man hade till herrskapens vid gårdarna.

En moster till Anna A-s som var vävpiga vid Torsjö deltog i byk.

, eller man sade , var så hög att man gick upp på en stege o gick uppe på kanten o stötte med stackar eller fyllde på het lut. Kvinnan råkade halka på den av luten hala kanten o föll i karet o fick ligga där en god stund innan olyckan upptäcktes o man fick upp henne. Hon var då bokstavligen kokt över hela kroppen undantagandes ansikte knän o armbågar o något hopp om hennes vederfående (oläsligt) fanns nog ej, men man trodde fullt o fast att om herrskapet varit hemma o fått ta henne om hand med sin okunnighet o sina salvor som ansågs ofelbara så hade hon fått leva - "Om bara hanskavld vadd himma". så hade man inte lagt henne i rännstenen o slagit vatten över henne utan hon hade blivit smord o omplåstrad o då hette det när de gamle talade därom. Nu fick den arma ligga på knän o armbågar tills hon dog efter flera dagars oerhörda plågor, man var alldeles rådlös o litade helt på herrskapet.

Man skymtar således här liksom vid Jordberga herrskapets omsorg om folket o dettas tillit till herrskapet vid sjukdom o nöd, tidpunkten var ungefär den samma, därför har jag tagit med denna händelse som en paralell till det förut beskrivna, vidskepliga föreställningar fanns dock även hos de mera bildade herrskap.

Så fortgick Anna Andersdotters barndoms o ungdomstid fattig på händelser o glädjeämnen men icke på arbete o slit under sträng allenarådande styvmors ledning o år 1846 ingick hon äktenskap med Per Trulsson o blev husmanskvinna å no 24 Skurup även Kishög kallat, troligen efter någon försvunnen ättehög, då man ända in i tid som jag minns tyckt sig höra mystiska ljud från badren (oläsligt) o satt det i samband med trollen.

I o med detta är man framme vid ett nytt o mera händelserikt avsnitt i denne berättelse.

Nedanstående må anslutas till sidorna 6-12. Det troddes allmänt att en kvinna kunde få skaffa sig en lätt barnbörd genom att krypa genom en "föl (oläsligt) men det var ansett som ansvarslöst gentemot barnet då detta i så fall skulle få något djuriskt över sig, blev det en pojke skulle han nattetid få gå omkring på tre ben med det fjärde som

svans, han blev varulv, var en skräck för havande kvinnor, måste slåss med andra hundar som ej ville kännas vid honom o om dagen när han var som andra undvek man honom. Det har funnits personer med samma vuxna ögonbryn o sårnaden i ansiktet som ända in i senare delen av 1800-talet blivit ansedda för varulvar.

Blev det en flicka blev hon o smög sig som sådan genom det minsta hål, kvisthål, nyckelhål o t.o.m. sjukhåll nattetid in till den som trodde sig ridas av när de plågades av orolig andhämtning o dålig sömn. Ända in i våra dagar har det funnits gamla personer med andtäppa e.d. som omsorgsfullt låtet alla hål där de tryckt sig se försvinna o vänt sina skodon under sängen när de lagt sig.